

„Soča“ izhaja vsak četrtek in velja
v pošto prejemana ali v Gorici na dom
pošiljana:

Vse leto f. 4.50
Pol leta „ 2.30
Četrt leta „ 1.20
Kmetovalec“ za naročnike Soče Vse 1.
f. 2.— Pol leta f. 1. Za nenaročnike: Vse
leta f. 3.— Pol leta f. 1.60

Pri omenjenih in ravno tako pri „po-
slaničah“ se plačuje za navadno trisopno
vrsto:

3 kr. če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 krat
6 „ „ „ 2 krat
Za večje drke po prostoru.

Posamezne številke se dobivajo po 10
soldov v Gorici pri Paternollju; v Trstu
v tobakarnicah „Via della caserma 60

Naročnina in dopisi naj se blago-
voljno pošiljajo pod naslovom: Vik-
tor Dolenc v Gorici — Rokopis
se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno
frankujejo. — Delalcem in drugim ne-
premožnim se naročnina zniža ako se
oglasijo pri uredništvu.

SOČA

Glasi slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic.

Federalizem s posebnim ozirom na Avstrijo.

(Nadaljevanje iz šte. 29. t. 1.)

VII.

Trdijo in res je, da je Švajca za federalizem prav
ustvarjena, ker so njeni deli (kantoni) jako različni gle-
de gora in dolin, glede ljudstva treh glavnih narodnosti,
glede svoje zgodovine in cerkvenih razmer; toliko bolj
je torej federalizem primeren Avstriji, katera ima še
več različnosti v gori omenjenih obzirih; v kateri živijo
Slovani raznih plemen, Nemci, Madjari, Romani in ne-
kaj Italijanov. Povdarjati je dalje, da hočejo vse te na-
rodnosti po svoje živeti, da so na različni stopinji omi-
ke, in da je prav na to ozir jemati, posebno pri posta-
votaji. Vrh tega kaže na federalizem zgodovina avstrij-
ska od prvega začetka sem do današnjega dne, in to
hočemo dokazati: Izhodno pokrajino (ostmark) med
Anižo in Lajto so vladali od leta 982 do 1246 Baben-
bergi, ki so tudi pridobili od Bavarcev deželico nad
Anižo in leta 1192 po oporoki vojvode Otokarja VI.
Stajersko.

Cesar Fridrih I. je tej deželi podelil posebne pred-
prave in oblasti, da je bila skoro neodvisna v
nemškem cesarstvu. Od leta 1246—1282 je pridobil
česki kralj Otokar te dežele in tudi Koroško, del Kranj-
skega in Furlanije. Ali Cesar Rudolf Habsburški ga
premaga in podeli Avstrijo svoji družini leta 1282. Od
kar so Albrehta II. izvolili rimsko—nemškega cesarja,
ostane ta krona neprenesoma do 1806 pri tej družini.
Ona pridobi leta 1335 Koroško kot pripadli fevd, do l.
1364 celo kranjsko ali kot podeljeni fevd ali po pogodi-
bi ali po dedinski pravici in Tirol vsled pogodbe skle-
njene z blagomiro grofinjo Margarito. Trst se je pro-
stovoljno vdal 1382; Gorišk in del Furlanije zadobi ta
družina 1500 po dedinski pogodbi. Česko, Moravija,
Slezija in Lužice izvolijo Ferdinand I. svojega kralja
leta 1527, tako tudi Ogrsko, Hrvatsko in Sedmograško.
Ko je namreč zadnji Ogrski kralj iz Arpadove družine,
Ljudevit, pal v bitvi pri Mohači proti Turkom leta 1526,
izvolile so ogrske dežele kralja iz Habsburške dinasti-
je, da bi večji pomoč imele proti Turkom.

V vseh teh deželah so deželni stanovni živeli ra-
zne državne pravice, zlasti Ogrsko se svojimi deželami,
partes adnexae, prav tako Česko, in vladarji nastopivši
vlado so vsaki deželi s prisego poverjevali te pravice.
Habsburška družina je pod Karolom V. pridobila in ne-
kaj časa imela tudi druge dežele: Burgund, Špansko,
Neapel, Sicilijo, in od leta 1699 in 1718 do 1739, do
pomirja v Belemgradu od princa Eugena privojakovano
Srbijo, Bosno in del Valahije. Karol VI. je za se in
dediče svojim še ostalim deželam, vsakej posebej pot-
dil državne pravice v pragmatični sankciji, to je, po-
novil je državne pogodbe s stanovni teh dežel v raznih
letih od 1713 do 1724 proti temu, da so, ker ni imel
več sina, priznale pravico nasledstva tudi ženskem in
njenim naslednikom iz te dinastije. To je vse narode
tako navdušilo, da so radi priznali njegovi hčeri Mariji
Tereziji pravico nasledstva, in da so ji poznej prestol
obvarovali hrabro se bojevali za dinastijo zoper Mirosla-
va velikega, kralja pruskega in druge. Pozneje je ta
družina pridobila pri razdelitvi Poljske leta 1772 Gali-
cijo in od Turkov 1775 oziroma 1776 Bukovino. Tako
je ta družina mogočno vladala nemško—rimsko carstvo
in te dežele po raznih ustavah in postavah. Pa cesar
Franc I., prisiljen od Napoleona I., se odpove rimsko
nemškega cesarstva, zedini vse te dežele v cesarstvo
Avstrijsko leta 1806 in v dotičnem manifestu izrekoma
prizna, da so vse te dežele neodvisne države. Leta
1815 pridobi Avstrija tudi južni del Istrije in Dalma-
cijo, pa Lombardijo in Benetke pri kongresu na Dunaji.

Iz vsega tega se vidi, da so bile te dežele zdaj
manjša zdaj večja skupina držav, katere niso bile med
seboj drugače vezane, nego po skupni dinastiji, ki jih
je pridobivala in oddajala po sreči ali nesreči. Vse te
države in države z raznimi ustavami in interesi vla-
dati bilo je pač težavno, zato so želeli vladarji bolj cen-
tralizovati, to je potegniti državno moč v središče in
vladati po istih načelih, zatoraj so kolikor mogoče de-
lali, da bi njih volja obveljala povsod. Ta želja in to
prizadevanje je izviralo tudi iz te okolnosti, da so kot
nemški cesarji toliko več veljali, in so pozneje s Tur-
ki toliko lažje se bojevali, kolikor krepkejša je bila njih
domača moč. Ali kakor je navadno na tem svetu, pre-
tirali so vse, preveč so si prizadevali, da bi stanovit,
oziroma deželam okrajšali državne pravice in da bi

nemščino širili. Nasledki so bili krvavi pusti, zlasti na
Českem: bitva pri Bellgori, leta 1620, v sled katere so
Čehi dosti zgubili, in strašno trpeli kot narod. Tudi na
Ogrskem so bile krvave vstaje.

V namen centralizacije vstanovijo se na Dunaju za
dežele dvorne kancelarije in Mariji Tereziji se je to po-
srečilo tudi za Ogrsko. Pod vlado njenega na Jožefa II., ki
je bil vzvišen duh in blago srce, se je hotelo mnogo prena-
rediti, vse z dobrim namenom centralizirati in ponemš-
vati. Dajale so se mnoge skupne postavne vsake vrste, posebno
pa se je kinotom zlaščevalo življenje tu in onkraj Litave, ali
kronati se cesar Jožef ni dal tudi na Ogrskem ne. Na-
sledek tega je bila velika nevolja in bati se je bilo hu-
dih pultov. Po desetletnem vladanju umre velik cesar
in bolan in nesrečen proklči marsikatero svojih na-
redeb. Njegov naslednik, Leopold II. se je dal kronati,
tako tudi Franc I., ki je bil potem prav konservativen
z ministrom Metternichom vlad. Priznal je, kakor smo vi-
deli, zgodovinsko pravo vseh dežel, ali vengamogodni
Metternich je vse pravice v nemar puščal, kolikor je
bilo le mogoče. V sled tega so deželni zbori tako ob-
nemogli, da so bili senca nekdanje vladave, razun ogr-
skega zbora, ki je edini saj nekaj pogumno postopal.
Ponemševanja se tudi pod to vlado nij pustilo, in od
strogega centralizovanja se je le malo odjenjalo. Delal je
Metternich po starem načelu: skušaj da vzameš mno-
go; ako so je pa bati hude nevihte, vzemi malo, in lju-
dje zadovoljni, da so saj nekaj rešili, potolažijo se. To
ponavljaje se počasi vzame vse. Cesar Franc dal je
vsem deželam takraj Litave dober skupen državljanski
zakonik, njegove politične postavne pa so bile po okol-
nostih deželam bolj primerne, torej različne. — Na Ogr-
skem so veljale, kakor od nekdaj, čisto druge postavne
in ločila ga je od nas celotna mitnica. Skupne zadeve so
bile samo zunanja opravila, vojaštvo in dolгови, ali
tudi na Ogrskem je skušal Metternich kolikor mogoče
samovoljno vladati in na Dunaj potegniti vso moč.
Metternich se je naslanjal na skrivno policijo in na
cenzuro. Vse to nam kaže, da je v Avstriji federalizem
vendar le obveljal v vseh dobah razun časa Jožefa II.
in tudi temu se ni posrečilo izkoristiti ga.

(Dalje prih.)

LISTEK.

Pečtleno živeti in umreti.

Resnična dogodba, spisal J. Rebek.

II.

V nekem zahodnjem dunajskem predmestju—ime-
nujmo je Vierhaus—stala je uže dolgo časa daleč okrog
dobro znana gostilna: „pri zlati zvezdi“, v katero so
vinopivci iz oddaljenih predmestij zahajali ter tu izver-
stno a tudi uže krščeno kapljico božjo popivali. Mala a
čvrsta in tudi krasna krčmarica, ki je čisto tudi pivcem
možato imponirala, je v tem lokalu službo Hebe oprav-
ljala, in mnogo mladih gospodov je k „zlati zvezdi“ za-
hajalo ne zaradi žejne, nego zaradi lepega obličja krasne
naše gospodarice. Nežna ženica morala je večkrat mar-
skako ne prav spodobno besedo slišati, pri vsem tem
nij pa nikdar na njeno možato obnašanje pozabila, kaj-
ti čast, katero si je znala prisvojiti, nij ne prijateljstva
in tudi nobene prijaznosti značila, in ko nij tje pa sem
nič pomagalo, umela je vse druge strune napeti. V tem
zadnjem pomenu in za vse enake neokornosti prisvojila
si je mala gospa pravo ročnost v lepih nežnih rocih,
kajti nekako graciozno pa tudi prav hitro je njena ro-
ka izdrla iz naročja in žujo zaznamovala črtico, do
ktere se jej lahko približala in dalje ne

Uže ta mali popis mlade gospde, katerega tu nava-
jam, brez da bi o možki osebi govoril, kaže, da je hiš-
ni gospodar in mož zale krčmarice pri vsem domačem

gospodarstvu malo ali pa nič veljal. Dobrodušen in po-
terpežljiv uže od nekdaj, bil je zadovoljen, da je zunaj-
ne homatije gostilnice volil in—za otročji blagoslov skr-
bel. Budget in vodstvo finane, voditeljstvo in poduk
otrok oskerbovala je prav avtokratično edina Minka—
njegova soproga.— Vestno, kakor se pravi materi spo-
dobi, brigala se je za p o d u k otročičev; in ker jej
nij bilo mogoče, zaradi pomanjkanja časa, osebno po-
dučevati, podala je ta posel vedno „izverstnemu hišne-
mu učitelju.“

Skrbela je mlada gospa ne le za dobro podučeva-
nje otrok, ampak pazila je tudi na mladega učitelja, ki
je njo zastopal in pri poduku nadomestoval. Po več-
kratnem spremenjenju—ta moda je pri domačih učiteljih,
kakor pri hišnih deželah—posrečilo se je zali krčmarici,
da je učitelja našla, ki je imel v resnici prav lepe in
dopadljive lastnosti. Vsaj tako ga je ona popisovala,
lepega kot smreka izrašenega mladčena, z črnimi br-
kami in bledeim licem, in neutrudljivo je še mnogo le-
pih lastnosti našla, ko ga je popisovati začela. „In
kar se mi naj bolj dopada pri mojem učitelju“, djala
je navadno po dolgem govoru, „je razun njegovega čis-
tega in prelepega glasu, tudi njegovo apartno obnaša-
nje in morala.“ Pri teh besedah se je mala gospa na-
vadno nekako čudno—sladko zasmijala, kar je materi-
nemu značaju gotovo nekoliko kontrastiralo. Toda z vsem
tem hvalenjem niso še bile lepe lastnosti tega redke-
ga mladčena popolnoma popisane. Ščasom zapazila je
tudi zala Minka pri njem, da je dober gospodar in
v vsakem obziru varčen; in to je gotovo tudi naš mla-
di „Slovenec“ bil, kajti neverjetno bi skoro bilo, kako
mu je mogoče pri ti pičli in revni plači, moderne ob-
lačila, uro, perstane in drugi dragi lišpi imeti in nositi.

Mož naše gospe se nij za nič brigal in nij tudi
pazil na šepetanje in tiho pogovarjanje bližnjih sosedov.
Kako bi se bil tudi upal soprogi očitati ubogi mož,
kterega je velika nesreča zadela—tačas bilo je nam ime
„krah“ še neznano—kterega je Minka vedno še zamolčal.
Toda vse zastoj, kriza se je približala in žalosten, to-
da osrčen je soprogi strvar razodel in nesrečo naznanil.
A tudi ona mu nij mogla nič dobrega povedati. Krč-
marjenje gre slabo in pri vsem tem je tudi mnogo „sla-
bih plačevalcev“; midva si ne moreva nič vkupiti, otro-
ci potrebujejo bukev, obleke, obnavala i. t. d.;—ledaj,
„varčnost“ „hišnega učitelja“ je, kakor se razvidi, ne-
kako draga postala.

Oba sta zelo tožila in stokala. Ne vedoč, kako
bi sedaj sebi in svojim ljubim dragim pomagali, taval je
ubogi mož okoli ter pred seboj vidil tužno bolečnost
in veliko nesrečo, ki bode bišo zadela; žene lepi obraz
zalivalo so solzice žalosti in videlo se jej je, da njene
čiste plave oči niso bile navajene, se solzicami svetu
naznanjati, kaj jo teži, kaj jo trpinči in žalosti, zatega-
delj je tudi uboga ženica vse te tuge zakrivala in niko-
mur razodela. Naposled toda se je osrčila in sklenila,
vse druge strune napeti. Neki večer, ko so otroci uže
spali in vsi hišni počivali, sedela sta oba, mož in žena
pri mizi in pri tej priložnosti razjasni mlada gospica
svojemuhkovernemu možu vse te žalostne hišne ho-
matije ter popiše prav ginljivo veliko domačo nesrečo,
ki bode njo in njene male otroke—tu se na glas razjo-
ka—zadela. Obupala je uže popolnoma in ona noče do-
živeti tega uduca—spet milo jokanje—; kot mati, pri-
morana je vse žile napeti, otročiče rešiti, za njih blagor
skrbeti in vse žrtvovati, bodisi tudi njeno čast. Zdjaj
poslušala res uže skoro omanjeni mož, hoče govoriti,

Dopisi.

Trst, decembra 1875. (Izv. dop.) Da slovenščino iztrivajo in popolnoma ignorirajo višji in manjši uradi, bilo je že čestokrat dokazano; jaz pa hočem danes le malo pojasniti podatki slavni železnici, ktera je še vsaki glas novin poslušala. Vozil sem se mnogo uže po črti omenjene železnice in naj več mej Gorico, Ljubljano, Zidanem mostu; vselej sem povedel kak žalosten dogodek ki se je pripetil vsled tega, ker ni nobenega napisa na železničnih vozovih v slovenščini. Našel bi lahko ogromno število preprirov, kazni, še celo pretepov, ki se vsled tega nastali, toda za sedaj opustim to in bom le memogrede kaj omenil.

Nij še dolgo, kar sem se peljal mej Ljubljano in Trstom; dohajali in odhajali so ljudje vseh stanov, kmetje in veliki posestniki, duhovni in drugi.

Razum netkterih izobraženih je le redko kedo nemško znal in ko je mej vožno na oknu slonel, zmirjal ga je konduktor; zopet drugi, ki je sam vrata odpiral, ko je vlak na postajo pridrdral, bil je kaznovan po nemški s ozirom na reglement ali tablico v vozu, ktera je v nemščini, madjarščini in italijanščini tiskana. Slovenec je pri takej prihi, kakor Turek pri pridigi, in vendar moramo Slovenci plačati, kakor vsaki drugi narod; naši novci plačujejo isto kot novci protežiranih Nemcev, Ogrov in Italijanov. Zatoj polagamo tu južni železnici na srce, naj vendar v vozove prilpepi tudi slovenske ali saj erbske — hrvatske tiskovine, da se bo prišlo v okom sitnostim.

Beseda v Rojanski čitalnici bila je dobro obiskana. Gosp. Zvanut pozdravil je z uvodnim govorom zbrano občinstvo ter Slovence na srce polagal, da delajo za obatoj društva: Pevski zbor, kteri je bil ta večer pomnožen, pel je izvrstno, vsi komadi so se morali ponavljati, kajti „Uboj“, času primerna pesem, navduševala je občinstvo. „Siroto“ deklamovala je mala Minka Zvanutova, izgled slovenskim staršom v Trstu, kteri na narodno odgojo svojih otrok čisto nič ne pazijo, ampak odgojajo lahone, kteri več zarodo škodujejo, kakor tuji sovrag. V krasni pesni Hajdrihovi „V tihi noči“ pokazal je naš kvartet sprtnost in prav dobro šolo; da bi nas še mnogokrat razveseloval.

Solo „Hči na grobu matere“ pela je gospodična pl. Neigebaver-jeva; uže pri nastopu pozdravilo jo je občinstvo z gromovitim ploskom in „živila“ klici, postala je tiho, čisto doneči glas presunil je slehernega, kajti pela je iz srca, kakor bi v resnici na grobu pela. Občudovali smo čisti glas, zdaj „piano“, zdaj „crescendo“, zdaj zopet kot bi iz daljave donelo, slava in aplavzi so po dvorani doneli, ko je pevka končala; gre ji pa tudi slava, da je počastila rojansko čitalnico. Igra „gluh mora biti: uzbujala je mnogo smeha, kajti igralci, kteri uže kot izvrstni slovijo, izvršili so svoje naloge majsterko. Po igri, ko se zopet zastor vzdigne, bilo je nakopičenih na veliki mizi obilo darov sv. Miklavža, kteri so se potem na razne osebe razdelili; tudi vina je letos prinesel, a pozabil je morda na kračo, pa sv. Miklavža se ne mora za zlo jemati, ker je globoko v zalogo segel.

Po veselici smo bili še dolgo časa veselo skupaj; občinstvo se je razšlo še le po polnoči.

Počastili so nas tudi naši bratje Hrvatje častniki in drugi vojaki, le našega kranjskega polka častnikov se ne vidi v narodnej zabavi, ker jih mati Tevtonija na svoje prsa pritiska.

Iz Trsta, dne 6. decemb. (Izv. dop.) Uže kedaj sem hotel nekoliko popisati kmetijski tečaj na deželni kmetijski šoli v Gorici, kojega sem se tudi jaz vdeležil, in to po želji svojih gg. tovarišev. 13. septembra je bilo, ko smo se zopet po enem letu v poslopji omenjene šole snideli in precej ta dan pričelo se je tudi predavanje, ki je skozi celi mesec po 5 ur na dan trpelo z izjemkom praznikov in nedelj. Ob sredah in sobotah po poludne, če je bilo vreme vgodno, smo imeli izlete in sicer: enega na posestvo deželne kmetijske šole pri miroduvoru goriskom, drugega v Kronberg, še drugega na senočet kmetijske šole pri Savodnjih; dalje smo imeli zadnji teden dva izleta, enega v Lipico, kjer smo posebno lepa konjska plemena ogledovali, drugega pa v Videm. O tem izletu, ki je bil jako krasen in za nas Slovence vse, prav zanimiv, bi se moralo veliko pisati, ali jaz sem namenil le glavenjšje reči omeniti. Brž na videmski postaji, je nas pričakovalo več profesorjev videmskega tehničnega zavoda, provincijalni šolski nadzornik, vicevodja omenjenega zavoda in več drugih odličnih gospodov, ter so nas jako prijazno sprejeli in nam od 10 ure do 1 popoldne razkazovali različno poljedelsko orodje, kakor tudi jako bogato zbirko kemičnih aparatov, mineralov in okamenjenih stvari, fiskaličen kabinet in veliko raznih strojev narejenih iz lesa, pa tako lično izpeljanih, da je težko na videz ločiti, če so vlti ali iz lesa narejeni, dalje različne in jako okusne izdelke učencev iz risanja in na vse zadnje, peljali so nas še na meteorologično stacijo. Tukaj smo se poslovlili od g. profesorjev in podali se v „Hotel d'Italia“ k obedu. Ali še se nisimo dobro k mizi vsedli, uže so imenovani gg. profesorji nas z njih navzočnostjo počastili in gg. Slovence prosili, naj eno zapojb, kar se je tudi rado zgodilo. Brž po petju govoril je g. vicevodja imenovanega zavoda prav ginljiv govor v kterem je poudarjal, da jih jako veseli naše obiskovanje, da je cele Italije, ki je v preteklosti krivico delala svojim sosedom, pa uže se spokorila, srčna želja v bratovski ljubezni s sosedi živeti. Napil je tudi Hercegovincem, ki se za svobodo, kakor enkrat Italijani, proti svojim tlačiteljem bojujejo rekoč: Gospoda moja, naj mi bo dovoljeno Vašim bratom v daljni Hercegovini, ki so tudi Vaše žlahtne krvi, in se za zlato svobodo bijejo napiti. Gospod profesor France Povše se je prav lepo zahvalil v imenu svojega slovenskega oddelka in poudarjal tudi on, da tudi naš slovanski narod ne želi drugega nego v ljubezni s sosedi in drugimi narodi živeti. Med tem smo se bili za silo okrepčali z jedjo in kapljico črne ter smo jo zopet v spremstvu teh odličnih gospodov po Vidmu mahali. Peljali so nas naj prvo njih lep magistrat in bralni kabinet ogledat, potem v otročji vrt (giardini fröbeliani) v zavod „Uccellis“, kjer se odgojujejo deklice premožnih ljudi. Snaga, red in lepota tega zavoda, se ne da prehaliti. Od tod smo šli še njih kmetijske družbe vrt pogledat, na grad in zvečer so nas vpeljali v telovadno društvo (ginnastica), kjer so nam na čast razne telovadbene vaje iz vrševali, drugi

nam ueznani Videmski gospodje. Poslopje tega društva je bil Samostan fratov Filipinov. Od tod so nas uže po noči še na kolodvor spremili in pri odhodu vsacemu posamezno v roke segali, kakor da bi bili Bog več koliko časa znanci in prijatelji, in čez dva dni poslali so nam po pošti še poseben sonet, kojega so na čast naših gg. profesorjev in nas skovali in tiskali. Srečna jim bo di tedaj hvala za toliko gostoljubnost in srčen pozdrav od vsega slovenskega oddelka. Rad bi te gg. imenoval, ali ker ne poznam drugega, nego g. Dr. Antona Pontoni, profesorja Wolfa in vice-vodjo politehničnega zavoda, naj bode s temi vred tudi vsim drugim gospodom enako hvala izrečena.

Omeniti bi še bilo, da smo se potem izletu le še 2 dni v Gorici mudili in v tem času pismene izpite delali in zadnji večer „Komers“ napravili, katerega so se odlične osebe vdeležile, kjer so se prav mične pesmice prepevale.

Iz slovenskega Štajerja dne 4. dec. (Izv. dopis.)

(Affaire Brandstetter.)

Dne 28. m. m. so pripeljali iz Maribora znanega Friceta Brandstetterja v Celje, ter ga vtaknili v „kajho.“ — (Štajerci tako ječi pravijo Pis.) Tam sedi gospod, kateri je imel veliko čast zastopati mesto Maribor i. t. d. v državnem zboru kot državni poslanec, mej drugimi goljufi, tatovi, roparji in izvrženci ljudstva sploh čakaje obsodbe svoje, mož, za katerega so se vsi nemškutarji dravskih okrajov v preteklih letih jako potegovali in ga večkrat spravili k časti deželnega in še celo državnega poslanstva! — Naše čitatelje bode gotovo zanimalo ako moža, naslikani, kateri je večkrat zagotavljal, da mu je blagor ljudstva pri sreči, vendar pa ljudstvo sleparil. —

Frice je bil nekedaj nadporočnik pri vojakah. — Pozneje se oženil z bogato grofovko. Tačas je imel vedno dosta „evenka;“ — kajti po ženi je dobil veliko posestva: lepe vinograde, polja in gojzde poleg Maribora in tudi lepo grajščino „Rothwein“ pri Mariboru. — V tej grajščini je Brandstetter navadno stanoval z družino, to je, z uže staro bolešno ženo in petimi otroci, kateri so bili uže precej dorasli. — Pred dvema letoma je umrla njegova žena, a za nekaj mesecov je uže Fricce pozabil na raniko, ter se zopet oženil z mlado damo iz Pesta. — Menil je, da je ona jako bogata, a pozneje je uvidil, da se je varal — vendar nij to nič škodilo, kajti premoženja je imel še od prve žene zadosta. — Smehljala se mu je tudi „fortuna,“ kajti z prijateljem je kupil blizo Središča za tisuč*) forintov zemljišče, v katerem se je pozneje najšel bogati rudnik. — Ko je on to videl, znal se je svojemu prijatelju jako prilizovati; vrnil mu je neki znesek, katerega je bil prijatelj za zemljišče plačal; ter tako postal zviti Fricce sam gospodar bogatega rudnika, katerega so cenili 40.000 goldinarjev vrednosti. Komisija strokovnjakov iz Dunaja in Koroške je pred 1½ letom cenila rudnik nad pol milijona vrednosti; in ako bi znalo dotično oskrbnistvo dobra sredstva vporabljeni pri rudniku, bi imel rudnik še deset krat večjo vrednost. — C. k. erar je sklenil tedaj z Brandstetterjem (sedaj se ne pridržnem imenovati ga več gospod, ker je v „kajhi.“ — Pis.) pogodbo, da bode on ručlo c. k. einkovem zalogu v Celje oddajal

*) Nekateri pravijo za 4 tisoč. Pis.

toda jezek se mu zapleta in slišijo se le zdihleji iz globočine trepetajočih se prs. Bojevaje se vidno z notrajnimi čuti, z srcem in vedno spreminjavaje barve na obrazu, pričela je ženica pripovedovati oplašenemu možu, da se je nedavno seznanila z nekim imenitnim gospodom — menda knezom —, ki se vsaki dan mimo gostilne na poletno stanovanje v P.... pelje, da mu ona tudi neizrečeno dopada in da se blagi knez za njo tako zelo zanima, da jej je pred nekimi dnevi poročal in tudi pisal, da je vedno pripravljen vse žrtvovati za njo, vse kar ima, ako bi hotela vsaj za nekoliko časa — tu se mlada ženica jeclaje preč obrne, pobesi plave oči in se skoro nerazumljivimi besedami pravi — ako bi hotela, k njemu priti, ter mu „društvena“ ostati!

Ves omamljen je revni mož, ki na take kombinacije nikdar misli, vse to poslušal. Solzice lepe soproge in njeno ihtenje in stokanje, so ga popolnoma otrnile, in ko mu je kajke nadeljevala pripovedovati in razlagati, da jej je materna dolžnost, za otročije skrbeti in se za nje žrtvovati ter vsem pomagati; in ko mu je s solzami zalita vrat oklenila in hlipaje in se zvijaje, kot bi jo krč trgal, objubovala, da mu hoče vkljub vsemu temu vendar vedno ljuba in zvesta ženica ostati in da ljudje ne bodo nikdar in ničesar o tem izvedili — se ga taka omotica polasti, ko da bi bil vse vince iz kleti izpil. Mala gospica je železo kovala, dokler je še gorko bilo; v vse — te krepke njene besede znala je tudi nekoliko prav lepih izrazov zapletati ter večkrat to naglasovala in povdarjala, da prav za prav se le ona žrtvuje in drugi hišni ne.

Jaz meum, da v tem trenutku bi bil ubogi mož tudi svojo lastno smrtno obsodbo podpisal, ko je, oslepljen od sladkih besedi soproge, pismo podčrtal, ktero je ženica nalašč pripravila in iz zepa izvlekla. V tem pismu se mož odkrito srčno „knezu“ razodene ter mu poroča, da z veseljem in radostjo dovoli, da njegova ženica pri tako imenitnim gospodu kot „društvenica“ ustopi in da si to tudi za veliko srečo šteje.

Ženka je na tem odru izvrstno igrala ter dobro pazila, da se njeni mož vsaj za trenutek iz omotice ne sprebudi.

Koj drugi dan stala je lepa kočija pred gostilno; črno oblečeni gospod, ki je poleg kočijaža sedel, odperil je kočijo, v katero je mala, lepo oblečena gospa, z belo ruto si oči obrisajoča ustopila in — hajd v dir s konji.

Nekakov skoro romantičen duh te kratke prigodbe podaja mi sedaj lepo priložnost, popisati nekoliko notranje čustva obžalovanja vrednega moža, ki je v veliki duševni slabosti in omotici sam uzrok svoje zadnje nesreče, toda s to prigodbo napisaje le mali feljton, mislim, da je bolje, ako dogodbo nadaljeram in končam.

Revni naš gostilničar — extra statum — se še prav spametel, uže mu dojde nekaj dni po „odpotovanji“ soproge od e r k v e n e oblastnije povabilo. Dušni pa stir ogledoval in opazoval je z nekako sveto jezo in začudenjem moža, na kojega obrazu so se velike srčne bolečine brale. Duhovnik mu zdaj pismo pokaže, na kterem je bil revni nekdanji gostilničar „pri zlati zvezdi“ lastnoročno podpisan. Zelo začuden naznanil je sedaj dušni pastir nememu in tužnemu možu, da je njegova soproga na podlagi tega pisma, v kterem je ona od svojega moža in optima forma prodana, tožbo zaradi ločitve položila, kar jej boče zakonska sodnija tudi gotovo odobrila. Tih in ves potr poslušal je nesrečnej to novico. Brez da bi bil duhovniku razodel, na kakovi hinavski način ga je nezvesta žena prevarila in si ovo pismo prisvojila, odišel je tiho revež kar naravnost; morebiti se je sramoval zaradi osobne svoje slabosti, ali pa morebiti nij hotel še izdajalki škoditi — — — Stvar ga je zelo presunila in huda bolezen se ga je polastila. — — —

Prešli ste dve leti od tistega časa. Ločena gospa, stanovala je sedaj v ravno nasprotnem dunajskim predmestju, kot nekdanj z možem. Komaj da jo spoznaš. Le-

pe rudeče lica bile so zelo blede in upadle, njene nekdanj lepe bistre plave oči so svitlost zgubilo in krepka nekdanja krčmarica Minka, je danes prav tenka in suha. Tudi nij sama. Na uže raztrganem divanu sedi mož, in poleg njega stoji na zid naslonjene — dve bergli. Na obrazu se mu zapazi mnogo ran, ktere si je v boju z neusmiljeno revščino prisvojil. Uboaga žena! Kaj se je „s tvojim prekrasnim hišnim učiteljem zgodilo“ v zadnjih dveh letih, kar ž njim živiš !? To so nadsledki velike pregrehe. Te be je ta pregreha v veliko revščino pahnila, in on je kruljev postal! Kaj bi se bilo z vama zgodilo v tej hudi revščini in stiski, ko bi vam ne bil neznan dobrotnik, ki je vajino nesrečo izvedel, vedno lepo in zdatno pomoč pošiljal? Bog sam vеди, ali bi ga „mala gospa“ še enkrat prevarila, tega dobrotnika, ko bi ga vidila, osivelega in zelo obnemoglega — — nekdanjega njenega moža?

Spet ste dve leti utonili v globočini večnosti. Pred nekaj dnevi — bilo je ravno zadnji Šmarni dan — v dobil sem pismo. Uže pisava tega listka mi je kazala, da se roka, ki je to pisala, zelo trese, ne zaradi starosti nego zaradi obnemoglih in popolnoma oslabljenih udov. Pismo se je tako-le glasilo:

„Dragi prijatelj! Ali Te smem še tako imenovati? Ne huduj se, da nijsem nekdanj na Tvoje prijateljsko opominjanje pazil. Kesam se iz globočine srca; odpusti mi! Ako v tvojem srecu še iskrica ovega prijateljstva tli, s kterem si mi bil pred nekaj leti udan, prosim te hiti k postelji kruljevega, skesanega tvojega prijatelja. S tim slajšaj gotovo zadnje trenutke življenja revnemu Tonetu.“

Zadnji stavek tega pisma nij bil nikakoršen argument za razum, toda nekakov apel na srce. Jaz sem toraj šel, sem videl in moral sem se jokati. Roka umirajočega prijatelja bila je v moji desnici, mej tem ko mi ženica nekdanja zala Minka —, ki ima še vedno znamenja prešle lepote, levo z britkimi solzicami zaliva. Kaj

proti odškodnini. — Od te dobe je Brandstetter z glave možgane izgubil. — Kaj je on špekuliral bode sodnija iztaknila. — Ona bode razjasnila, je-li res — kakor se govori — da je bil Brandstetter prepričan, da je rudnik male vrednosti, — tedaj tudi jetnik iskal priloznosti ga kmalo drago prodati. — Velika podvzetja so mu tudi dosta denara stala. Tedaj je začel menjice falsificirati. — Državni poslanec g. Konrad Seidl, njegov iskreni prijatelj, je čestokrat njemu mejnico „giriral“; zadnje čase pa nij hotel Seidl več kaj takega storiti, in Brandstetter je pa sam Seidlnovo ime podpisal, ter tako giriral mejnico za 40 do 60 tisuč, kakor gre govorica. — Seidl je sam na to sodniji sleparijo naznanil, — ko so mu menjico predložili, da bi plačal. — Druga menjica podpisana za 70.000 f. od Brandstetterjeve prve žene, je baje tudi falsificirana. — Dolgov se je Brandstetterja v zadnjih 3 letih, na 800.000 f. nakupilo. — Vlada je tudi intabulirana „na Brandstetterjev rudnik za 60.000 f. Dunajska banka baš tako za 100.000 f. Ko je Brandstetter zvedil, kaj se bode z njim godilo, je skušil umoriti se, pištolo je nabil z vodo in rokovičnimi cunjami, a se je le obstrešil. Ranil se je le na levi prsni strani. Dokazno je pa, da rana nij baš nevarna. — Prav ima Slov. Narod, kateri pravi, da „se je streljal z vodo in rokovičnimi cunjami,“ ker „za trdo kroglo je temu vodji nemške stranke na spodnjem Štajerskem še manjkalo korajzje.“ — g. Seidl je baje podpisal B. menjico falsificirano. Radi tega sta si Seidl in Brandstetter v laheh; ravnska in kavratska se; ter hočeta se eden drugega uničiti. Brandstetter je svoj — mandat položil in njegov prijatelj Seidl, kateremu so dieta zarubljene, bi tudi dobro storil, da bi pobral „il tre di kopa.“ — Se ve, da je Brandstetter bil prisiljen mandat položiti, kajti celjska sodnija se je telegrafično obrnila do predsednika državnega zbora, naj se sme Brandstetter v preiskovalni zapor dati. —

Naj se odprejo oči volilec kmetijskih občin mariborskega, konjiškega in slovenjegraškega okraja in dobro naj pogledajo tudi oni, kakega poslanca imajo v g. Seidlnu, — kateri je tako zapleten v Brandstetterjev „šmaro,“ da se ne bode rešil. — Brandstetter, vodja cele nemške ustavoverne stranke na spodnjem Štajerju, je nevarno v „Tagespostu“ pisal; zabavljaj Slovencem; imenoval je kandidate slov. poslanstva zapeljive ljudstva, hinavce in nepoštenjake. Ta mož tedaj, ki je tako pisal in govori sedaj radi golufije, sleparstva, v — „kajhi“ — in ima blizo en milijon dolga. „Schöne Landschaft!“ — Čudimo se pak, da so vsi nemški listi, skoro brez izjeme, molčali o Brandstetterju in Seidlnu, ko so razni slovenski in slovanski listi uže pisali o „Svindelnu“ in „Krahu.“ — Slovenski in nemški volilci! Drugi pot pozor! —

A. Mozirski.

Na Dunaji, 7. decembra. (Izv. dop.) (S neg.—dr ž. zbor, — predelška železnica — slovenski poslanci — Winkler — slovesen komers — „Zvon.“) — V zadnjem času vam prav po redkoma dohajajo moji dopisi, in še danes, ko imam prav dobro voljo, nekoliko načrtati, bojim se, da bodo te vrste v snegu ob Semeringu, ali na Krasu obtičale, kajti uže 3 dni ne dobivamo z južnega redne ali prav za prav no-

se je z mojem prijateljem zgodilo v zadnjih štirih letih, od kar ga nisem vidil? Horribile dictu! „Kaj sem pred šestimi leti v vagonu rekel, ko sva prvokrat stolp svetega Štefana zagledala?“ upraša komaj razumljivo umirajoči Tone. „Blagoslovi ali udari me ljubezni roka, na Dunaji moram živeti in umreti — v poeziji!“ Nekako čudno se pri teh zadnjih besedah zasmehlja nek dajni moj sošolec z nepopisljivim ognjenim pogledom na nekdanjo Hebo iz gostilnice „pri zlati zvezdi.“ Oči se mu zaprejo. Rahlo mi desnico stiska, se še enkrat prav malo zasmehlja, ustinice se mu močno tresejo in popolnoma oblede; malo minut trajajoči krč, prešine ves njegov život, še par prav globokih zdihlejev in — Tone L. — — — — — č jo merv. Zgodilo se je ravno tako, kakor je želel. Objemčen in poljubljen od ženske krasote, padel je mladi prijatelj, enak visoki, lepo izraženi smrčki, ktero v naj boljših in naj lepših časih rasti neusmiljena sekira poseka.

Bilo je proti večeru pretečene nedelje. Mili solnčni žarki zahajajočega solca, osvetili so dve mrtvaški trugi. Tone L. — — — — — in Minka R. — — — — — počivala sta v njih. Žanjim živeti hotela je „mala gospa in tudi žanjim umreti — ter se ostrupila.

Neizrečena žalost mi serce oklenila zaslišaje ropot na obe trugi padajoče črne prsti. Razum mene nij bilo nobenega tukaj, ki bi zmenoj žaloval po ravno „pokopanih;“ toda nekoliko korakov proč od groba, zapazil sem slabotnega, mlo jokajočega moža, ki je klobuk v rokah držaje neprenehoma na grob gledal, — bil je prevarjeni revni mož mrtve Minke — — — — —; temna noč mu je um pokrila, in revež uže tri dni v norišnici stanuje — — — — — !!

Zelo ginjen in žalosten zapustil sem „kraj miru in počitka“, kder sem ravno zadnjo točko neke dramatične družine vidil, in premišljeval sem dolgo, dolgo, kde da morala ta dogodbe tiči, ako hoče kedó — kakor ta popis kaže — „poetično živeti in umreti.“

bene pošte. A nij čuda, še tukaj, kder je noč in dan tisoč delalcev najetih, je toliko snega nakopičenega, da nimamo skoro nobene komunikacije. Kaj pa še le ob strmeh Semeringu ali na čisto odlojenem Krasu?

In kakor je v naravi vse pusto in zmrzlo, baš taka je v našem političnem življenju, posebno pred škotskimi vrati. Popreje si videl vsaj nekoliko veselih obrazov mej poslanci, sedaj so pa vsi „klaverni“ in pobiti, kakor bi je v istini težili 30 milijoni premanjkijaja, katerega nam prinese drugo leto. V naravi piha vsaj zdrav zrak, v zbornici je uže vsaka sapica ostrupljena. Poslanci in ministri majejo z glavo, kajti nikdo ne ve pravega zdravila proti vedno rastočemu materialnemu propadu. „Davkov ne smemo povišati, dežela je uže tako preobložena,“ pravijo še celo tisti poslanci, ki so večeraj, v ponedeljek, za predložen proračun govorili, a kaj stalnega, določenega, pozitivnega ne znajo povedati. Da bodo ti gospodje tudi zoper vsak nepotreben trošek glasovali je naravno, a da mej te nepotrebne troške tudi predelško železnico šteje, to je za nas Primorce jako žalostno. Ministerstvo se sicer za to črto močno poganja, skuša si pridobivati povsod privržencev, a bojim se, da bo težko šlo. Ko bi bilo ob svojem nastopu to črto predložilo, bi bilo gotovo zmagalo, kajti ustavoverci bi se ne bili upali tako brzo glasovati proti lastnim ministrom. Dandanes pa, ko je ustava uže bolj utrjena, nij več tako ozko zvoze mej ministri in poslanci, in zaradi tega smo videli, da so ustavoverci uže pri mnogih predlogih vlado zatajili, in da je zadnja vkljub tolikim nezaupnicam od lastne stranke vendar še na krmilu ostala.

Pred dvema tednoma so se bili sešli poslanci onih dežel, katerim bi koristila predelška železnica, da bi se o tem prašnji posvetovali. Tega shoda so se udeležili grof Coronini, dr. Valussi (bar. Taceo in Winkler nijsta bila tukaj), Nabrigoj, Teuschel, Sandrini, Ljubija in dva solnograška poslanca. Sklenili niso ničesar, a občno so se izrekli, na to delati, da predlog ne prijde pred prazniki pred zbornico in da naj posamosni pri svojih tovarših si pridobivajo privržencev: zeit gewonnen, alles gewonnen. Ali bode ta takaj — — — — — kaj pomagala, bog ve. —

Marsikateri čitatelj, brigado se za državnozbornsko razpravo, se je uže večkrat čudil, zakaj nij noben slovenskih poslancev v kakov odsek izvoljen, vsaj vendar r'jso tako ničte, da bi ne mogli in ne znali ničesar delati. A to prihaja od tod, ker slov. poslanci tudi nijso v nobenem klubu, in le ti postavljajo svoje kandidate, s katerimi hočejo pred zborom zmagati in za katerega se zavežejo vsi klubovec glasovati. Kdor tedaj nij klubovec, še kandidovati ne more, in če tudi kandiduje, skoro gotovo propade. To nadležnost so sprevideli tudi naši divjaki, — kakor se navadno v parlamentu nobenemu klubu pripadajoče poslance imenuje — in uže se pogovarjajo mej seboj, ali bi ne bilo bolje, ko bi k takemu klubu pristopili in dr. Vošnjak je popolnoma za „desni centrum.“ To bi bil zopet korak k porazumu mej stari in mladimi.

Goriškega poslanca, svetovalca Winklerja, še sedaj nij tukaj, in ga tudi toliko časa ne bo, dokler je baron Pino tukaj. Oba ne moreta ob enem Trstu zapustiti, sicer bi namestništvena hiša sama v Trstu ostala, ali vsaj brez glavarjev. Da bi se Winkler poslanstvu odpovedal, nij res; da bo pa za dvornega svetovalca v kratkem imenovan, to je istina, a ne kakor je „Soča“ poročala za Dunaj, ampak za Trst in sicer mesto na Dunaj odsedšega dvornega svetovalca Gros-serja.

Slovenska dunajska mladina letos ne napravi, kakor običajno, Preširnove besede; ampak misli osnovati slovesen komers na čast Zvonovemu uredniku, prof. Stritarju. To je prav lepa, hvale vredna misel, da se moža, ki je že toliko dobrega učinil za slovensko, v zadnjem času tako zanemarjeno leposlovje, vsaj nekoliko navduši v njegovem težavnem, onovljenem započeti. Upajmo, da drugo izdavanje „Zvona“ ne bode imelo toliko „a tout prix“ sovražnikov, kakor prvo!

Politični pregled.

V drž. zboru so Poljaki predlagali, naj se so-pet vpelje postava proti oderuhom. Komur je znano, kako deró židje uboge poljske kmete, čudil se ne bode poljskim poslancem, da terjajo postavo proti oderuhom. Predlog pride kesneje v raspravo v drž. zboru. Zadnje 4 dni je bila v drž. zboru generalna debata o proračunu; govorili je 13 poslanecv proti in 9 za finančno postavo. Govorila sta Slovenca Herman in Vošnjak, potem Pražak, knez Czartorijski, Klepsch, Oelz, Plener in drugi vsi proti ministerstvu. Klepsch je naravnost rekel, da vlada pri izvrševanju postav neka svojevoljnost, da so uradniki krivi, da se postave ne spoštujejo in da ljudstvo zgubi spoštovanje do postave, če tisti, ki imajo izvrševati postave, kažejo neko nespoštovanje do nje. Czartorijsky je rekel, da sedajna vlada ne dá nobenega poročstva za varstvo reda in prava in da ne postopa v duhu postav ter svojevoljno zatira novinarstvo in druge ustavne pravice. Namesto voj-

ske, naj bi se znižalo število uradnikov kot ljudskemu napredku naprotna kasta.

Najinteresantnejša v debati je bila osebna polemika med ministrom Depretis-om in Plener-jem. Depretis je namreč očital Plenerju, da je napadal finančno postavo zato, ker bi on rad minister postal; a Plener je ministra z največjo ostroščjo zavrnil, rekel je mej drugim, da Depretis-ovo očitanje zavrača se zaničevanjem, da je govoril iz prepričanja in da so finančno mizerijo oni zakrivali, ki danes sedé na krmilu in nijso zmožni izvršiti svoje naloge. — To besedovanje mej ustavovernimi prvaki je ustavoverne časnike strašno osupnilo; dozda še nijso našli pravih besed, kako bi reč kritikovali, vidi se, da so v zadregi in da se sramujejo. —

Nadvojvoda Albreht je zdaj v Petrogradu, kder ga dvor odlikuje na vse mogoče načine, sliši se, da ta obisk je v zvezi z visoko politiko.

Ustaši v Hercegovini izvrstno napredujejo, naj tem ko Turke zima in lakot pokončuje. Turkom je, kakor nam piše naš prijatelj iz Erceg — Novoga odlenkalo v Hercegovini.

Narodu se telegrafuje iz Spljeta 8. decembra:

Protočeni četrtek so vstaši prišli Rauf-paša na Planem, ko je s šestimi tabori vojske marširal iz Gačka v Bilek. Po dolgem ostrem boji so vstaši zmagali pod Bacovičem, Pavlovičem, in Zimoničem sijajno. Turki imajo take velike izgube, kakor v zadnji velikej bitki. Eden turških vodja, po uniformi soditi, en paša, je padel. Vstaši imajo 10 mrtvih in 30 ranjenikov. Tepena vojska se je umeknila v Bilek. Rauf-paša pa v Trebinje. Zadnji petek je bil boj pri reki Sekula, v katerem je palo več sto Turkov. Turška vojska v Beranu pak je na drugo krdele vstašov pala preko Limo, a bila tepena, nazaj zapodena po dolgem boji, v katerem so Turki imeli 300 mrtvih.

Francoska skupština se bo najbrže prih. mesec razpustila in bodo enkrat po dolgem času (od l. 1870.) sopet nove volitve. — Čas je.

Vabilo.

Vedno sem sodil tako: Ked or noče samo za živežem riti po življenji, kakor brezumna žival, kedó hoče v resnici vreden biti človeškega imena, — mu je sveta dolžnost, da vsaj toliko svojih moči, kolikor mu jih pušča terdi „boj za bitje,“ obrača v prid domovini, človestvu. Blagor mu, komur je dano, da se svojini darovi množi telesno blagostanje svoje domovine; lepa je naloga moža, kateri je izvoljen, da se svojim glasom pred svetom brani pravice narodu; trikrat srečen, kedó je poklican, da v domači deželi domačo mladino uči, blaži in vodi! Vse to nij dano meni! Ako hočem služiti svoji domovini, iskati mi je drugega pota. „O cives, cives, quaerenda pecunia primum est!“ — O možje, možje, najprej iskati je novec! Ta glas se je vedno čul, čuje se posebno krepko v naših dnevih, razlega se po mestih in po kmetih, odmeva v visoki kameniti palači pod nizko slaunato streho. In kako je vse poslušno temu glasu! V serce boli pravega ljudoljuba to nemirno letanje in hitanje, to strastno hlepenje po časnem blagu; z žalostjo gleda in skerbo, kako se vedno širi in rase, enako grozeči porodnji, pogubno materialstvo, znamenje našega časa, poguba človeški omiki. Tu je čas, da drug glas mogočno zadoni, glas: „Sursum corda!“ K višku serca! — Bistveno si um! Gotovo — ali um sám vodi do samoljubja, samopašja; blazimo si serce! blago serce je vir rodoljubja in rodoljubja; bister um in blago serce v lepem soglasji, to je prava bistvenost človeška, ki ga povzdigne nad vse zemeljske stvari. Gorje narodu, kateri prezira in zanemarija vzorne — idealne namere! Naj mu bode podložni narodi vsega sveta, naj nakopiči okolo sebe blago vse zemljé, naj dospé do verhuncev moči in slave — mirno bode kraljeval v svojem merzlem ozračji, veličastvo njegovo bode širilo luč, ki sveti, a ne greje; čas stokrat razruši njegovo puhlo velikost, in imena mu ne bodo slavilo človeštvo! „Vsi ljudje smo enaki na svetu, vsi smo si bratje, enega očeta sinovi, ena sama velika družina!“ Ta nauk se razlega po učilnicah in božjih hramih, oznanja se v zborih in družinah; té resnice si ne upa očitno tajiti najterji samopašnik; z veseljem in ponosom jo priznava ves izobraženi svet. Takó se uči, tako se govori in piše vse vprek! In kako podoba ima svet v resnici? Koliko človeštva živi zares človeka vredno življenje? Silno in vedno silneje terka na duri grozovito „socialno vprašanje“, strah sedanjosti in bližnje prihodnosti; ne da se utešiti s priliznenimi tolažbami, ne da se ognati z bliščecim orožjem! Terka, pravim, na duri — na persi terka vsakemu čutečemu človeku. Kaj početi, da nov prevrat, kakoršnoga še nij videl svet, drug „vesoljen potop“, ne pokonča vsega, kar je v ti-

sočetih s takim trdom doseglo človeštvo? Kdaj nastopi nova doba, doba dejanskega bratoljubja? Kdaj nam prižge novo luč, luč, ki razsvetlja in ogreva, kamor posije—luč ljubezni? Kateri izmed narodov bode svetu rešitelj? — Narod, kateri je največ terpel krivice; kateri je naj globokeje čutil gorje, ki tare človeštvo; narod, katerega nij okužil strup samopašja—narod, kateri ima najblažje srece! Bode-li ta narod rešitelj—nateri ima najblažje srece! Nesrečnega bi me storil, kedor bi mi vzel to vero, kedor bi mi dokazal, da vse to so same lepe, prazne sanje. Za boga! kak namen, kako nalogo pa ima sicer v zgodovini nebrojno plemo slovansko? Če je prazna ta vera, kako črno podlogo naj ima potem naše rodoljubje, naš narodni ponos! V tej veri, s tem vzvišenim smotrom pred očmi, posvečujem kolikor mi je moči svoji domovini; kedor je z mano enacih misli, naj se mi pridruži! Kaj je torej početi nam Slovencem? Naše stanje nij veselo; malo nas je, naše moči niso obile; boriti se je nam z mnogimi, silnimi zaprekami. Naša politična prizadevanja niso imela uspeha, kakoršnega smo si obetali; mnogokateri cvet nam je zvenel brez sadja. A zato ne obupajmo. S kakim navdušenjem, s kakim veseljem in zaupanjem so začeli Izraelci, vernivši se iz babilonskega prognanstva, z nova zidati razrušeno mesto, razderito svetišče! Tako delajmo tudi mi. Začeti nam je delo od tal, da bode imelo trdno, stalno podlogo. Da si najprej ohranimo narodnost, vkoreninimo jo v ljudstvu. Deržimo se ljudstva, našega vse hvale vrednega, tako dovezetnega, po omiki takó hrepečnega ljudstva! Učimo, izobražujmo ga, blažimo, dvigajmo ga, dajajmo mu zdrave dušne hrane. Da pa moremo to, učimo se najprej sami; posnemajmo, pri-
svajajmo si, kar vidimo dobrega, koristnega in lepega pri drugih narodih; mi, ki se imenujemo izobraženi, bodimo mu izglad, bodimo mu ponos! Bodimo v vsem pošten, ne delajmo ničesa na videz, sovražimo vse po lovičarstvo; s korenem iztrebimo vso surovost, podlost, vse blapčerske lastnosti. Naš narod nima plemstva; tem bolj, bodimo vsi plemeniti. Potezajmo, boderimo se za svoje pravice; a pametno, zmerno; ne delajmo kakor deti, ki pade ter obleži in kriči, da mati pride in ga vzigne; pomozimo si sami. Ne pričakujmo čudežev in mladarov od zgoraj, kjer je moč in oblast. Ne kar se mi podeli—kar si sam pridobim in priborim, to je moje, to je stalna moja last. Vstvarimo si narodno slovo. Narod, kateri nij zmožen, iz sebe rodi svojega slovstva, nima pravice zahtevati, da se šteje med izobražene narode. Slovo je cvet omike; slovo kaže, kaj more narod sam iz sebe; slovo je morilo moči narodove, merilo spoštovanja, katerega sme zahtevati od drugih narodov. Slovo kaže, je-li narod vrden, da biva na svetu. Ljubimo, gojimo, izobražujmo svoj mili materin govor! hranimo ga kakor svoj najdražji zaklad. Svet nam bodi, ne igrača; in če ga nam preženo iz sol in udarov, v naših srecih bodi mu varno zavetje, odkoder ga ne prežene nobena sila. Svet jezik nam bodi materin jezik; v njem mislimo najvišje misli, vanj zlivajmo najslajše čute; ta jezik naj govori prijatelj s prijateljem, oče z otrokom.

V tem dahu bode uredovan novi list, katerega s temi versticami priporočam svojim rojakom! Ime mu bode „Zvon.“—zvon, ki s krepkim, čistim, milodonečim glasom zjutraj budi na delo; ki o poludne opominja, da povzdignimo oči in srece v jasne višave; ki zvečer po delu vabi na počitek ter trdne delavce zbira okolo svetega domačega ognjišča, kjer se vnemajo prijazni pogovori, pojó se pesmi, zdaj žalostne, zdaj vesele; v vsem pa vlada blag duh, mir in sprava in med brati ljubezen! „Zvon“ začne izhajati z novim letom, po dvakrat v mesecu na celi pol. Naročnina mu bode: za vse leto 4 gold., za pol leta 2 gold.; učencem in dijakom (po več listov skupaj v zavoji) 3 gold. na leto, 1 gold. za 4 mesece.

Naslov: An der Redaktion der Zeitschrift „Zvon“, Wien, Hernals, poste restante.

Na Dunaji, 1. decembra 1875.

Jos. Stritar,
Wien, Ottakring, Hauptstrasse 23

Razne vesti.

(K pevskemu društvu „Slavce“) so nadalje kot ustanovniki pristopili:

P. n. gg. Šimen Gregorčič v Rihenbergu, Ivan Jug v Gorici, Ivan Ličen v Rihenbergu, Anton Nanut v Gorici, Franjo Nemes v Nabrežini, Ambrož Ponž v Rihenbergu in Franjo Povše v Gorici.

(Pevska skupina Slavčeva) bode prihodnjo nedeljo, t. j. 12. decembra v Kviškem ob 3 popoldne na Kviško. Kozano in Vipolže; drugo nedeljo, t. j. 19. t. m. pa v Rihenbergu ob 3 popoldne za Rihenberg, Dornberg, Pervučino Črniče, Ajdovščino in Šturijo, kamor tudi Komenci in Vipavei pridejo. Upamo, da se gotovo vsi vidimo!

Skupne vaje za Kanal, Tomin, Kobarid itd. bodo v božičnih praznikih.

V Gorici pa so vaje vsak torek, četrtek in saboto ob 6 uri zvečer v Čitalnici.

Seja „Slavčeva“ odbora bode prihodnji četrtek t. j. 16. decembra t. l. ob 1 uri popoldne v goriški Čitalnici.

Na dnevnem redu bode, kar je potrebnega za „Slavčev“ koncert 30. decembra, in nasveti raznih gg. odbornikov

Ako bi bil kateri p. n. gg. odbornikov zadržan osebno priti, naj blagovoljno pismeno naznani, koliko pevecv da pride itd., da se bode vedilo za stanovanje in drugo potrebno preskerbeti. Točnost, točnost priporočamo gospodom poverjenikom. —

(Ugovor na obravnavo Seče) Vršila se je 3. t. m. Dr. Jakopič je zastopal Sečo prav izvrstno, ugovarjal je prav dobro in oistro, tako da se skoro bojimo prinesiti njegov zagovor, da se nam ne zgodi, kakor Narodu; tudi nam denes prostoro primanjkuje in bomo morali prih. kaj iz g. Jakopičevega ugovora posnelti. — Gledé dopisa iz Tomina v 43 st. Seče je bila v kljub izvrstnem zagovoru potrjena prva razzodba oziroma konfiskacija 43 št. Seče. — Gledé članka „Avstrija in federalizem“ v 44 št. je sodišče spoznalo, da v članku nij prestopka razaljenja udor ces. hiše po §. 64 k. z., potrdilo pa je razzodbo po §. 65, kateri se nanaša na šuntanje proti vladi in ustavi. — Drž. pravdnik pa še s to razzodbo nij bil zadovoljen in je rekuriral. — V kratkem bomo imeli 3. obravnavo.

(Mladi umetelnik g. France Krežma) bode tekom prihodnjega tedna koncertiral v tukajšnjem gledališču. Dunajski časopisi pišejo o njem tako-le:

„C. M. Ziehrer's deutsche Musik-Zeitung“: Pri slednjem konceletnem izpitu v dunajskem konservatoriju vzbudil je še prav mladi umetelnik na goslih, g. France Krežma, splošno pozornost s Papageno-fantazijo: v obče prorokovalo mu je iznenadjeno občinstvo sijajno bodočnost. To vgodno mnenje se je poterdilo o priliki njegovega večkratnega javnega nastopa v najnovejši dobi.

France Krežma, narodivši se v Oseku (Slavonija) 2. sept. 1862, dobil je v Zagrebu, kamor so se bili v tem meščasu njegovi starši preselili, potrebno muzikalno predomiko ter vstopil 1871 v dunajski konservatorij (v razred prof. Heisslerja). Potem ko so mu v prvih štirih letih bila naklonjena vedno prva darila in zlata svetinja, doveršil je konservatorij koncem šolskega leta 1874/75 s posebno odliko, tako sicer. da mu je bil enoglasno priznan in uročen diplom „kot svedoča umeteljniške zrelosti.“

V tako nežnej starosti pohaja tedaj France Krežma, ki ga je mati narava okrasila z blago, milo zunajnostjo, široki svet, ter po svojem talentu meči in blaži ter pridobija si srece svojih poslušalcev.

Naj odličnejše lastnosti, ki mogo dičiti violinista, strinjajo se v mladem virtuozu: krepak, širok in vendar nežen poteg, umeteljniški mir in objektiviteta, jasen, prost pogled in čudovita gotovost celo pri najtežjih prèhodih. Lehko in elegantno obvlada največe tehnično težkobe, da se mu merodajni dunajski krogi ne mogo dosta načuditi. V kantileni ume izvabiti svojim goslim najslajše glasove. Verh vsega tega prirojena je Krežmi za njegovo mladost neznansko čudesna mehkočutnost v izraževanju in tako mnogostrano, lahko in temeljito razumetje mojsterskih umotvorov, kakoršnega moremo pričakovati le od jako starših violinistov.

„Deutsche Zeitung.“ (Iz poročila prof. Fr. Gehringa.) Slišali smo igrati ga Vieuxtemps-ov koncert v E-dur v velikej tehnični doveršenosti.

„Neues Fremdenblatt.“ G. Krežma razodevije v najtežjih piecakh (Vieuxtemps-koncert, Ernst-Othello-fantazija) jako zlikano tehniko, poleg nje naraven okus in čistost v glasovh.

„Wiener Abendpost.“ (Prilogak „Wiener Zeitung“) Poročilo A. V. Ambros-ovo: Krežma je stoperv 13 let star, kakor spričujo dokumenti z juridično izvestnostjo. Njegov „veliki glas“ te osupne in očara; ako čuješ, kake težkobe ta mladostni umetelnik igraje in z gotovostjo pramaguje, občudoval ne bodeš le njegovega talenta, a tudi vspeh, ki ga more doseči muzikalna pedagogika naše dobe.

„Wiener Sonn- und Montags-Zeitung.“ Še prav mlad gost vstopil je v javno koncertno življenje: violinist France Krežma, obdarjen sè zlato svetinjo in diplomom, izšolan odgojenec tukajšnjega konservatorija iz šole prof. Heisslerja in—13 let star. Istinito nij ga, ki bi se ne čudil čujoč, kako ta deček sanjarskih očij obvlada Vieuxtemps-ov koncert v E—dur, ki od virtuozov ne zahteva ravno malo, s tako krepkostjo in polnostjo v glasovih, s tako gotovostjo, da mu jo smeš zavidati.

„Illustriertes Musik- und Theater-Journal.“ Poročilo Dr. J. P. grofa Laurencina: France Krežma, virtuoz na goslih in obdarjen abiturijent dunajskega konservatorija, ima širok, poln, velik glas in tehniko, ki jej je uže sedaj pripoznati popolno venačbo, plastično jasnost in krepko brilanco.

„Grazer-Tagespost“: Njegovo tehnično doveršeno igranje odlikuje se s krepkim potegom, čistostjo in mi-

rom; njegova roka nadvlada z veliko gotovostjo najtežje prehode; posebno krasan je njegov flageolet. Njegova inteligentna glava dela ga človeka k višemu gospodovanju pozvanega.

Krežma, ta lepa prikazen na jugoslovanskem obnebu, bo torej tudi pri nas pokazal svojo umetelnost; bode koncert v prih. sredo in mi uže denes opozorujemo slovensko občinstvo, da se močno vdeleži koncerta. Od tukaj odide Krežma v Italijo, pa bo prišel nazaj za Slavčev koncert, 30. t. m. in bo sodeloval.

(Se Seča) se nam poroča, da nij res tako, kakor je bilo v zadnji „Soči od dne 2. t. m. št. 50 razglašeno o „bratomoru“ Mogoče je, da sta se brata v nečistem vremenu (pijanosti) eden drugega kaj polasala, na to vstal je hrup, da je Z. ubil A., kar pa je nesrečnica. Na tretji dan je uže ostal in igral na kroglice (balinca), in nijma nikakoršnjega znamenja umora. Uljudno se prosi slavno uredništvo, naj bi ono blagovolilo to nesrečnico preklicati.

V Nabrežini se je 8. t. m. vaja posebno dobro izvršila; vrli pevci iz Komna, Nabrežine, Proseka in drugod so se zbrali pri g. Tance-tu in so se tam kake 4 ure pod vodstvom g. Hribarja z največo strpljivostjo učili vsih v programu razglašeni napevor, pokazalo se je na koncu skušnje, da bodo vrli Kraševci in tržaški okoličani (bilo jih je okolo 30 najboljših pevecv) popolnoma zadostovali. — G. pevovodja je bil zbog tega navdušen, katera navdušenost se je poprijela tudi pevecv in poslušalcev. — Po poskušnji je bila skupna zabava, pri kateri se je pelo in napivalo. — Kraške in okoličanske pevce moremo staviti v izgleđ in nadjamo se, da bodo tudi drugi pevski oddelki v marljivosti in točnosti posnemali vrle Kraševce, katere Bog živi! —

(Kadnje so darovali za Hercegovinske sirote.) Vesela družba dolalcev mitnice v Trstu na sv. Luka dan pri g. Luku Piščancu, ko so praznovali njegov god in se je on v napitnici spomnil ubogih bratov 4 glđ.

(Zračno potovanje čez ocean). Amerikanec Schroeder je iznajdel zračno ladijo z krmilom (Ruder.) Tako ladijo so tudi uže izdelali in izpostavili v Baltimore, da jo ljudstvo ogleduje. Znani zračni potnik Wise je Schroederjevih misli, da vožnja čez atlantiški ocean je gotova in izpeljiva. — Naj prvo bodo vožnje na poskušnjo v Washington in New-York. Te dni se bode taka vožnja vršila v New-Yorku in tamkej tudi ladija izpostavila. — Vožnja v stari svet bode se na spomlad vršila. —

Št. 694.

Razpis učiteljskih služeb.

V šolskem okraju goriške okolice razpisujeti se učiteljski službi enorazrednic v šolskih občinah III. vrste v Podgori (oziroma II. vrste) in v Lokavcu. Dohodki teh služeb so določeni v §. §. 22, 30 in 33 postave 10. marcija 1870.

Prosilci naj vložijo prošnje prevedene z dokazom učiteljske sposobnosti in dosedanjega službovanja naj dalje do 4. januarija 1876. pri dotičnih krajnih šol. svetih. Prosilci, ki ne služijo v tem okraju, naj vložijo prošnje po njem predpostavljanih šol. oblastih.

C. k. okrajni šol. svet
v Gorici dne 7. decembra 1875.

Na prodaj

je prostovoljno 1¼ ure od Cirkna na skladovni cesti proti Gorici poslopje, ki obsega: kovačijo za tri ognje, žage, ena za navadni les, druga za furnir in mlin z dvenia parama kamnov, poleg tega prostorno stanovanje in precej verta. Vse to goni vodna moč, katere ne zmaujka v najhujši suši in ima še to dobro, da v najhujšem mrazu ne zmerzne, zaradi močnih studencov ki se prav nad jezom v potok stekajo.

Kupaželni naj se oglašijo pismeno ali ustmeno pri županstvu v Cirknem.